

OPRICHTING VAN DE 'SAREKAT ISLAM'

geplaatst, bleef niet zonder effect bij de streng-gelovigen onder de inheemsens, met name bij talrijke wetsgeleerden en dorpsvoorgangers: zij bevorderden dat de *Sarekat Islam*, anders dan de *Mohammadijah*, van meet af aan positief werd ontvangen door de eenvoudige dorpelingen. In de loop van '12 breidde de nieuwe beweging zich dan ook snel over Java uit en toen zij in januari '13 in Soerabaja (in die grote handelsplaats was de wrok van de inheemsens tegen de Chinese handelaren nog groter dan elders) haar eerste congres hield, werd Samanhoedi aan de vooravond daarvan aan het station door een muziekkorps en een menigte van naar schatting vijfduizend inheemsens opgewacht, 'het gedrang', aldus Korver, 'was zo groot dat (hij) meer naar de gereedstaande auto werd *gedragen* dan dat hij er heen *liep*.'¹

Bij het congres, dat in de openlucht plaatsvond, waren acht- tot tienduizend inheemsens aanwezig. Daar trad overigens niet Samanhoedi als de belangrijkste spreker op maar de voorzitter van de Soerabajase afdeling, een andere *hadji* van een iets hogere adellijke rang: de dertigjarige *Raden Mas Oemar Said Tjokroaminoto*, kleinzoon van een regent, zoon van een *wedono* (inheems districtshoofd), gediplomeerde van een Osvia – hij had evenwel maar kort een ondergeschikte functie gehad in het inheems bestuursapparaat; nadien was hij successievelijk kantoorbediende, journalist, leerling-machinist en chemisch analist geworden. Hij was gehuwd met de dochter van een inheems bestuursambtenaar; zij dreef in Soerabaja een kosthuis voor leerlingen van middelbare scholen.

Tjokroaminoto oftewel Tjokro (in de inheemse wereld werd hij meestal '*Pak Tjokro*', '*Vadertje Tjokro*', genoemd) was een begaafd spreker. In zijn openingsrede van het congres te Soerabaja uitte hij zich gematigd. 'De *Sarekat Islam* is', zei hij,

'geen politieke partij, geen partij die de revolutie wil, zoals door velen wordt gemeend . . . Wij zijn loyaal tegenover het gouvernement en wij zijn tevreden onder de Hollandse regering. Het is niet waar . . . dat wij willen vechten. Wie dat zegt of denkt, is niet goed bij het hoofd. Dat willen wij niet, duizendmaal neen!'²

Die gematigdheid bevorderde, dat toen twee maanden later, in maart 1913, in Soerakarta een tweede congres van de *Sarekat Islam* plaatsvond, de *Soesoehoenan* er zijn paleistuin voor ter beschikking stelde. Ook hier

¹ A. P. E. Korver: *Sarekat Islam 1912-1916*, p. 23. ² Aangehaald in de *Encyclopaedie van Nederlands Oost-Indië*, dl. III, p. 695-96.